

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Fylke: Oppland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Lom

Emne: Bordskikk til kvelds

Bygdelag: Båverdal

Oppskr. av: Eiliv Brenna

Gard: Brenna

(adresse): Båverdalen

G.nr. 113 Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

84½ år Brenna, fædermann.

SVAR

1. Ja. Sat vi bordet ved alle maaltider.
2. Umkring 1870 sat själuefallet på skanzertar delvis ved eige bord. Dette er etterkvart vorte slutt og vi saa iukje mer.
3. Dei eter alle alle samtids. Gamle folk kan ske iukje med ved bordet fyrste maaltidet.
4. Før kunde nok husbondfolk hava beke kost, men noa er det same for alle. Alle får gjestebods kost noa.
5. Ja.
6. Her er kjøkenet og stua det same rummet.
7. Før i tida alle sine faste rom ved bordet. Husbond i vassket, kona restromen på bordbenken, saa brüderia saa iimejenta. Paa andre sida bordet langs veggan, husbonds- eller fyrstikaren nest husbond, saa hüs-menn og andre. Det var nöge med dette. Noa tek dei dette mindre nöge. Borni framme ved forældri.
8. Ukjent her.
9. Ja. Slagssetet er framfor framste bordenden, ved det store framskoapet.
10. Noa ein kom inn i stua saa hadde ein til högre, (Fyrst ein beuk som det stat ein stamp på med mjöl og andre rygkelen blande i. Der vakte og stakursmjölar og anna som ein lett kunde trive til. Noa er blandstampen beute) Altsaa noa: fyrst til högre for deri det store fram-

21
framskaapet, saa ei stor slagklokka, saa er
det hageset og kanske eit roskoap par
hageseteskruken inni ro.

11. Ein tok det iukje som nøge med den vasken, og
gjer det iukje enda. Derimot var det nøge med
at ingen sat tilhord med tinnvassa. Det tola
ein iukje. Lau var og.

12. Ja al skjimat, graut, mjølkbevelling, kjøt-
suppe, sydsupe, mykje. Vart slutt hermed i Hvar
krigen. Laalenge ein aat all skjimat saman
brukte dei og same mjølkbeving. Men det vart
slutt at graut og annan skjimat vart ainst for
talikar vart det og veskekopp for kvar einsest.
Det var mindre ballar av leint kjøtt for brenn
Ja ein tok graut med skjim og duppe i veske,
mjølk, prim, al, seft. Sunne tok og grauten fyrst
og svelgte, og saa veske til aa syuke grauten
Saa bruka ein skjim både til graut og
veske. Det er ikkje rann for mjølk
for ein tallik som er full av graut.
Men naar ein vedmer upp mjølk
og legg i kaldgraut, saa ayses ein
dupp for talekhar graut og mjølk innop.

Vei Kaffedrikking hadde da vore i bruk
lunge da, det var fyrst i Hvar krigen
at forandringsi kom med Hvar sin veskekopp

13. Det var sjeldan ein sette grjeter Mer
naunar par bordet. Men saa hente, saa
bratte ein ein panning av smijönn, eller
kanskje ein fälender, eller og ein botn
av kloker kunde finast.

Hadde ein handvorkar, smed, skomaker,
skroftan, maekte dei hava betne kost og
est ved eit anna bord, saa og med till-
fældige framande.

14. Ja, dette var fast skikk Til morgenverd
 (kl. 6. 7) var som aftes smør, ost, flatbrød.
 Flatbrød var baka av byggnjöl av korn mist
 i kassen. Kasta vart delt i tri: Veggvand, som
 var til grautnjl, gryn, malt og sa-
 korn. Mitten av kasta var til brödkorn,
 flatbröd. Og bakenden, vorast agnerne var
 til dyrene. Gyaütinjlöt vatte megjars-
 njöl. Det heiter i visen:

Hoen gjekk aat kven,
 han bar ein passaa i senn.

Han gjekk saa tett med passaa.

at han vart sveit per passaa.

Haudha nokk ei handkuen sjöl;
 men ho gjorde ikkje megjarsnjöl.

Gyaütinjlöt skulle vera velmale, men-
 male utan lauge sauer.

Med brödnjölöt var det ikkje saa
 nöie. Dei blanda det dessmeir. Det var
 ibruk mjöke aa melke og aa brygge
 öl, serly mest annene hadde dei öl.
 Meiskem blautu dei sau i baksten, det
 vart det namngjetne meiskebröd. Ofte tok
 dei ein nava künmjöl afaat i knoa med
 meisk i. Meiskebrödet vart vellike.

Flatbrödet vart lagt i heile leivar og
 sett i stakke, marushöje stakkar upp-
 baka paa storgardene um vaarn til sin
 marskrök. Stundom braut dei leiven paa
 holla (takka) ein gang, vart da halvleivar.
 Og stundom braut dei halvleiven at ein
 gang, da vart det fjerdüngstykke bröd. Brote
 slik kalla dei leise, som var heudigt
 aa treive til vid utrusting.

Naar dei aat tok Karan til seg av bröd

1908

50211

14. Korje eit fjortingsstykke eller ein halv leir,
braut av vitt som ein handflate, og þou
dette klinte, smurde, þau smár og lagde
þau ost, mest gamalt, kausje potet og.

Þou þau lagdes da eit stykke terð eller
meir, alt effer som det var þakklint
smár. Slik og med kjöt og þesk.

Þesse þalla dei þa gjeva seg þeta.

Vet kjötmat þau lagde dei þau þeste kjöt
og þesk, þrukse det saman, dertil þau
þysse, kausje sædgraut, þokt av saad
iblanda feitt. Og þokt. Slik þeþagjer-
ing var det alltið, naer det var siuglmas
um morgon og tilnons.

Þesse þatte dei þusse. Þu dei þrukse
mjölkesupe, og ofle sýrsupe av súrmjöl.

Þei þrukse þuss mjölke mjölkesupe.
Sýrsupe ataat smár, ost og flatbrød um
morgon var gjev kost. Var gjerne þinara
mjöl i sýrsupa, gryn mjöl.

Det var mjölke súrmjöl þau seþeran um
sumaran. Þenne þlögja dei þeim. Og naer
dei þinna, þa tok dei sæþet og av
mjöl og þokte ik þu til þurpinum eller
dravle. Þrimet tok dei þeim til grautþeske
og dravlen til smár og brød. Det var tibe
mjölke þeim um sumaran med þesse ei
eller tve þeim þu. Þau skjöpke dei þau med
þrim, mjöl og ál. Naer óle var þem, det og
naer, var det naer þu og þlante det med mjölke,
og dei þlanta mjöl og i mjölke. Þange þau
þalla, þa antre og treiest i þu med söt
mjölke. Þifor þa þlanta dei i mjölke. Þei þreista
þa þesk med kjöt til seþer, þa seþer þu
var þeste þu þu til þu þu. Þaleis

14 var det ofte at husmenn og småfolk sendte Kyvne til setevs, og jataa jaa ved Kinningsi aa jaa kakt joim som dei fekk heim til granskoske.

Blandtamp og mÿsÿblauke var det jaa kvar gatt - sjou pkt. 10 - Denne mÿsÿblauke var god aa ta til i varmen. Klart, kakt gatt vellan med sÿrnÿsÿ i var gatt som ãl til drikke. Solas var det brukte mÿtÿe mÿjolkÿsÿne, og det seiest av Kinningsi at slik sÿne er helsÿg og motvitker bakterie.

Og flakbrød reinskateunens og betre for magen enn all denne Kabin som er i bruk kanten.

Dei hadde stor buskap og slakte mÿtÿe. Det var mÿtÿe blod og pÿlson og Klubb.

Klubb og feit, og Klubb og aakostmat var god, mettelig mat. Aakostmat er ei jemming grÿnnÿjöl i mÿjolk i brot feit, som dei kuppet Klubb i, saa og med foittot. Her var mÿtÿe rÿjÿfeskÿttare i foontia, som gjekk i fjellet all dagen. Dei vilte gjerne have med seg Klubb til niste, inkÿe var traestare aa kic joo, hadde dei finne ut.

15. Har aldri høyrst nokas mening um dette.

16. Likesaa.

17. Saa svært lenge er det nokk indÿe sitan gaffelen kamibrukt. Og eg i heile min oppvekst brukte vi aldri gaffel. Det var uvant for folk, dei brukte heller fingri. En son enda med eldre folk. Gaffelen kom med tallikane eller krigen. Likesaa at betagÿvÿn var brukte og flakbrød. Vaa maular dei suglet. Ein klein skikk.

18. Nei tallekniv var inkÿe bruket; men

1208

6
men mennene hadde mashingskjærte
knivar som dei slug belades inn i skaffet
og bear i lumme. Elles saar var det heim-
gjorte knivar, messingkaff og blad, som
var til felles bruk og laag i vordkuffu
eller i skoiløypen.

19. Ja, ja, det var netke paa dei fleste
Skjæier. Somme iser karfolk sette skjæi og
affe kniv typpi ei veggerine. Elles saar
var det skjilamp, arbeid som greites paa
sidone. Skjæiene var av horn eller tre, itt-
kratta og fint arbeitte. Vaske skjæiene her
vel vore brukt alltid med einde av
skjæiene, og iser for høutverbare og
fremmandfolk.

20. Bruken av tallerkener kom med krigen
og den nye kosteren slik for kvantags-
folk. Før brukte ein flattbrød for søg,
og samst kjøp for sjeppmat eller skjæi-
mat.

21. Nei. Brukast intje oalment maatlles.

22. Matt bord som vashes for kvant maal.

23. Husmønen delte ut maten. Husfru
og korn fekk fyrst. Heitte aa byke ut
maten. Det var det mest ei kone skulde
gjera. Og unge konor paa 18, 20, kvitte sig
folk for delle. Ofte var det kausje ei eldre
kone, stundom ein fyrestauter som tok arbeitt.
Elles som dei kvad lussmerene:

Naa lettes frem ved allmaktts burt,
man Ola Holum med i unge brud, og
byda dei eit aa vera.

Og fyrestauter man ho kva
til ho mest 21 aar.

24. Det var søglt som vart det. Fuly's asten.

⁴
Brød var i alle deler ut i alle vest keller.
Det mest eller segningen som kom
opp her: Det var i alle mytiske smør i
Rusli; men eg ble astar eg.

25. Nei det var gjort 5 kilpon. Skivmøne
fikk mindre enn annen. Budeie fikk mer.

26. Reint ujannt. Barn er 3 vottne, vauke-
lyst en del, maatte vera far og mor.

27. Til dugnad kl. 11 og kvelds. kl. 9. var det
berre skjeimat like inn i min ungdom.
Det var grønt eller poteter. Ofte saie
dekk ein kartt. Det kunde ofte at gamle
folk var viller lide til en sta tidlig paa
dagen (sa naa eg) og da fikk dei tilavets
sugl av margsmaten, som dei da la
tilsides og aat affron grønten ved dugnadt.
Eller sa var det god kvest i min ungdom 1870/80.
Far min sa ofte at vi hadde det godt
baade i mat og klede mot i kvestet.
Han var fød 1815 i Nordaunom, med botke
Rebrud og maasaagrønt

27. Ja. Brødet var kartt.

28. Var almindeligt med borbøn baade før
og etter maten i bestefars tid. Enkelte,
men det er faa, legger hendene sammen og
ber ei stille bøn eller takkar. Det var krusfaren
Skundom husmæsi som les for maten. Det er
slut hermed for mi tid; men religiøse foreldre
lover sine barn ei borbøn som dei brukar
utan at dei andre er med. Ja, der det er berre
vaksne folk er det vist for som minnes gutt,
men gode foreldre vil gjerne barni skal
minnest inn skaparen. Ja det var vist verre
naar det kom fremme folk. Eg var sjøl van
med at foreldre lotte meg borbøn som liten gutt.

Den dag gudsdag og bony
høytid var 20/30 kveld kystig
inn høytid

og seinare kneste dei ikkje hunden og sa
nok ei stille bøn. Men det vorkua burt med
arom av bønn. Tidsaandri bar imot.

Som 19 aars ungdom kom eg fram skule hjoo
Christopher Bruin og fekk mi leugst eller
Kristendom fylt og klarlagt. Det var aar
1885. Jaari 1886 og 1887 og uti 1888 var eg i arbeid
Ljoo Bruin Simarstid, og las um vintrene.

Eg var inne i ei sterk gjering. I 1891 kom eg
heimatt og tola garden. Eg vart husfar, men
inkje gift for i 1904. Eg hadde yngre systen
ein gamal far og leigde folk. Eg hadde set og
livt i Bruins hus; der vart det lese fyre
maseu og takke efter. Det skend med mit
eige indre, og eg vilde inkje loyna mi Gud-
tru, men had høgt fyre maseu og takke efter.

Det kjendest uvant og iser med framante
ved bordet i fyrstningen, men seinare
fall maanna-otten burt. Kona og den store
barneflokken fekk denne vigslinge i heimen.

29. Ja, dei trødde ved bordet. Slik ogsaa naa
For akta dei seg for husboudfolket, naa er
all age og virstuat blasse burt alle stater.

30. Ukjent her.

31. Ukjent her

32. Det var som oftest sau

33. Nei.

34. Vanleg Nelsing.

35. Det var ein gamal fast skikk, folk var sau
haa-vare. Naar dei kom tilgards, sa gjolsk
dei ikke inn; men gav seg til røle inntil det
kom ut nokon sau dei fekk bod efter den dei
vilde tala med. Dette var skikk ann dei var alle
dri sau lystnad for aa koma inn. Dert dei sau
bede inn var det goomt, da malle dei hova

9
traktament. Vort dei ⁵⁻intje kjote inn, var det
telken paa vauvystreaff. Var det folk fraa
grannegardne vort dei berne med tilbords
inn intje stungi var i siste liten.

36. Ja kjeminge og langvegsfarande.

37. Ja velvyrde folk maatte ein furareid
med. Dei vort seg til slaktingar og viske
vel at dei fekk mat ^{ag song} til slakt og kjeminge
gar som var turvante dentid; naa er det faste
stella ein fram bus og mat um ein er pro-
sent. Eller sar har bilane gjort ferde som
gveie at ein kjem intje innim kjemfolk
detta er beste bra og gale, ein vert saa
framant og rekjent med sine.

38. Langt ifra. Dei hadde ingen kaffe, ikkje kjel
dessmeir. Nei da hadde dei godt matol. Og kona
gjekk i avsbudi og tappa i kauna, naa det
kom velvyrde folk tilgare. Dei hadde lett
for aa laga mat til gjestene. Dei laga
soll av einstekt brod, og kokt geitmjolk.
Betre mat kann ein intje for, og saa hadde
dei godt, turt sprakeflor til etemat. Paa geit-
mjolk er usmakleg, men kokt er fransifra.
Og sar hadde ^{dei} nok ofte ei trinne-
kalle der trinne var tykk. Slik kost for
ein intje lenge. For munt, var dei saa kaa-
rears i gamal tid. Kom bodu eller vaksne fraa
grannelaget gjorte dei det snagt: dei gav dei klining
paa hanti. Dei tok nok einstekt brod og klinte
tjunkte rumme paa laede gjorne paa ei lomme
med smer ost paa kausje ei kkauskeiv eller
trumbrod paa klint smer med ost. Detta skulle da
etast upp. Men gjesten laete det fraa seg halv-
ste, um man var aldri saa hege paa det, da tok
kona og braukt det ihop. Det var marke paa

at alt skulle east. Ein maakte intje legge att
 sin groae paa annanmans boot. Dei var
 gløggje soleis dei gamle. Ein vert lei den som
 kjem forofte, heiter det. Han skrivir um einstei
brøt for. Ja ma er kaffetiden varm heile dagen
 like til sengetid. Fugumoa gaa att i den kaffe.

39. Framantfolk vert trakterte inne i stugun,
 stundomleine, stundom saman med bus-
 farens

40. Ja.

41. Ein let gjeldan framantfolk vera att
 einskilde saalis. Det vilde vera ukjøvish.
 Mann eller kona, eller jenta, um gjesten er
 ei veninne, er tilstades og røder med den
 framante. Ma intje vera rose bordet, og
 ause paa at gjesten for seg mat. Det er noa
 slut med aa vera harvar. Han ofte gaa
 ferdigt paa hi sidariser med uset u tnyar.

Allt er forandra paa fumbi aar. Ma er
 det gjestebodsmat for alle dagen lang. Ihat
 einskilde er net sagt ingenting gatt
 nokk. Det traugst vel, vi vart ned-paa-
 lauga att.

Eg kjemmer meg framad framant i
 desse verden.

5021